

Hoop en verzoening in de gevangenis en bij familie- en burenruzies

In de veertigdagentijd van 2024 stonden we in aanloop naar het Jubeljaar 2025 op vijf woensdagavonden stil bij de vraag hoe tekenen van hoop en verzoening zichtbaar zijn – en kunnen worden – in diverse domeinen van de samenleving.

Deze boeiende thema's en sprekers kwamen aan bod:

Leuven: Twee gevangenisbezoeken aan het woord over het thema detentie en criminaliteit.

Sprekers: Leo De Weerd en Ilse Van Gorp

Diest: Een ere-plaatsvervangend vrederechter aan het woord over het thema familie- en burenruzies.

Spreker: Luc Steyaert

Mechelen: Een arbeidspsychologe aan het woord over het thema bemiddeling op de werkvloer.

Spreker: Ruth Luyckx

Halle: Een acteur aan het woord over het thema 'Pesten kan niet meer'.

Spreker: Steph Goossens

Nossegem: De zorg aan het woord over 'een tocht van hoop op verzoening tijdens de levensavond, met een blik op de eindigheid'.

Sprekers: team caritas van het vicariaat Vlaams-Brabant & Mechelen en een getuigenis uit het veld

We geven hierbij een impressie van de eerste twee impulsavonden. Leo De Weerd en Ilse Van Gorp leerden ons de wereld van het gevangeniswezen en gevangenisbezoeken beter kennen. Met Luc Steyaert ontdekten we een andere blik op het thema familie- en burenruzies.

Een mens valt nooit volledig samen met z'n daden

Leo De Weerd en Ilse Van Gorp, beide gevangenisbezoeken, startten de impulsavond in de Sint-Jozefskerk – op een boogschut van de gevangenis van Leuven, met het uitgangspunt dat wij mensen allen nood hebben aan 'op verhaal komen' en dat te kunnen delen met de ander. Goed en kwaad kunnen niet altijd zomaar van elkaar gescheiden worden. Gevangenisbezoeken zetten zich in om die verhalen van gedetineerden te beluisteren en samen met hen te kijken wat zij (nog) geloven en daarmee aan de slag te gaan. Zij zijn er 100% voor de daders, mensen die nooit volledig samenvallen met de daden waartoe zij over gingen. Leo beschreef hoe zij gedetineerden niet zomaar naar de mond praten, maar hen in gesprek wel een vrijplaats bieden waar hij of zij een klankbord vindt. In de liturgie, waar gedetineerden vrijblijvend mogen aansluiten, wordt de info uit deze gesprekken terug uit handen gegeven. In mooi verzorgde liturgische ruimtes, waar in de 'vuile' gevangenis nood aan is, klinken Bijbelteksten, die vaak over bevrijding spreken, erg herkenbaar.

Leo schetste ons vervolgens een beeld van wie de mensen in onze gevangenis zijn. Velen beseffen niet wat ze gedaan hebben als ze in de gevangenis toekomen en hebben hetzelfde schuldgevoel als wij zouden hebben. Heel wat mensen in de gevangenis zijn eerder gekwetst door een gebrek aan liefde en genegenheid. Geweld was dan vaak ook een schreeuw om aandacht. Zeker 40% van de gedetineerden komen uit sociale kwetsbare groepen of kenden geen veilig nest. Hoe we detentie organiseren voor deze mensen is eigenlijk ook een barometer voor onze samenleving, argumenteerde Leo. Zei de heilige Benedictus niet "Als je iemand straft, moet je hem behandelen als een broer"?

Ilse vervolgde de impulsavond met een reeks geanonimiseerde voorbeelden van tekenen van hoop (en wanhoop) die zij sinds haar start als gevangenisbezoeker in de gevangenis van Brugge in het najaar van 2022 opmerkte. Ze beschreef hoe fundamenteel hoop is voor gevangenen – perspectief om het vol te houden. Mee in de wanhoop gaan staan als gevangenisbezoeker kan dan al veel

betekenen, zo vertelde ze. Hoop is bovendien een werkwoord. Zo werd op de impulsavond ook verwezen naar het album “Every Day”, een CD die 8 gedetineerden uit Leuven Centraal maakten met hun band CELL(R). Meer info over dit project kan u vinden via <https://moderator.be/gedetineerden-uit-leuven-centraal-lanceren-eigen-cd-voor-het-goede-doel/> De videoclip over ‘Hotel Leuven’ kan u ook hier herbekijken: <https://www.youtube.com/watch?v=vHiGZiDR8x4> Dit samenwerkingsproject illustreert bovendien dat je hopen samen doet en mannen en vrouwen in de gevangenis ook elkaar kunnen dragen.

Gevangenisbezoekers kunnen kleine stappen naar verzoening met gedetineerden en zichzelf zetten, bijvoorbeeld vanuit de kracht van bezinnings- en gespreksgroepen. Bemiddelingsgesprekken tussen daders en slachtoffers behoren niet tot hun opdracht, maar worden bijvoorbeeld opgenomen door vzw Moderator (<https://moderator.be/>), die zich inzet voor herstelgesprekken. Niet toevallig misschien kozen de gedetineerden uit Leuven Centraal deze Moderator vzw uit als goede doel voor de opbrengst van hun CD: verzoening met slachtoffer(s) en hun familie blijft voor velen een diep verlangen.

Recent kwamen de gesprekken tussen Hans Van Themsche en de moeder van de vermoorde peuter Luna uitgebreid in de media (zie <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2024/01/24/laurence-van-bree-na-haar-tweede-ontmoeting-met-hans-van-themsche/>). Een herstelgesprek over deze erg zware feiten lokt bij velen verwondering maar ook bewondering op. Dit voorbeeld is een extreme vorm van de ander trachten te begrijpen. Dit uitgangspunt kan ons echter ook in dagdagelijkse kleine conflicten een mooie basis geven om duurzamer naar elkaar toe te komen bij een conflict.

Bemiddeling als duurzame oplossing

Hoe de wereld van de rechtbanken en advocatuur omgaat met familie- en burenruzies konden we de voorbije jaren vanop de eerste rij volgen in zogenaamde reality-tv-programma’s, bijvoorbeeld over het Vrederecht. Op de tweede impulsavond te Diest kregen we de kans een meer genuanceerde en diepgaande analyse te horen bij monde van Luc Steyaert, ere-plaatsvervangend vrederechter. Jarenlang was hij als advocaat en stafhouder verbonden aan de balie van Dendermonde. In 2021 publiceerde hij samen met Jürgen Mettepenningen het boek “Gij zult (niet) oordelen. Wat doen oordelen met ons? Wat doen wij met oordelen?” (https://halewijn.info/catalogus/gij_zult_niet_oordelen). De jurist en theoloog roepen er samen op tot een houding van bedachtzame mildheid, eveneens de rode draad doorheen de lezing in Diest.

Na een reflectie over de thema’s hoop, verzoening en meditatie focuste Luc Steyaert op de vraag wat een conflict nu juist is. Vervolgens bracht hij belangrijke elementen aan voor een duurzame oplossing: inzicht in het conflict, er goed over kunnen praten (communicatie) en tot een evenwicht komen tussen eigenbelang en de bekommernissen van de ander. Steyaert illustreerde hoe iedere mens anders omgaat met een conflict: van het totaal negeren, over zomaar toegeven, het ter hand nemen en beide partijen proberen te koppelen, tot het blijven vasthouden aan het eigen gelijk.

Steyaert stond uitgebreid stil bij de verschillende manieren om tot een oplossing te komen. Hij beschreef de ‘bovenpartijdige oplossing’, waarbij iemand anders – meestal een rechter – een uitspraak doet over een conflict en een ‘partijdige oplossing’, waarbij twee partijen – meestal met een advocaat – met argumenten aan tafel gaan om hun gelijk te halen of tot een compromis te komen (waarbij meestal geen ‘winnaars’ zijn). Een derde en volgens Steyaert sterk te stimuleren weg is de ‘tussenpartijdige oplossing’ – de bemiddeling, waarbij de ene de andere partij beter tracht te begrijpen en vanuit dat inzicht aan een duurzame gezamenlijke oplossing werkt.

Steyaert beschreef hoe bemiddeling in België in zwang kwam sinds 1993. In Canada en de VS was *mediation* al eerder in gebruik, voornamelijk in arbeidscontexten, vanuit de vaststelling dat koudweg ontslag vaak meer schade berokkende aan alle partijen dan elkaar proberen te vinden. Dit wil echter niet zeggen dat alles bemiddelbaar is. Soms kan dit eenvoudigweg niet door de aard van het conflict.

In heel wat 'kleinere' zaken, zoals bij familie- en burenruzies, kan bemiddeling echter wel een manier zijn om tot een duurzame oplossing te komen. Buurtkwesties omtrent erfdienstbaarheden, 'zichten en lichten', afstanden van beplantingen van hagen tot bomen, etc. kunnen op het eerste zicht ridicuul lijken maar zeggen vaak meer over de relatie tussen de partijen dan over de feiten zelf. Vaak zijn ze heel belastend voor de betrokken burens. Niet zelden sluiten mensen zich hierdoor op. Het hoeft geen betoog dat ook familiale kwesties, waar kinderen en geld vaak dé twistpunten zijn, mensen kunnen destabiliseren.

Bemiddelaars kunnen hier door een professionele aanpak vaak het verschil maken. Ze luisteren aandachtig naar alle partijen – zonder oordeel te vellen – en zoeken manieren om met elkaar in gesprek te gaan over de échte, achterliggende, vaak psychologische, redenen van het conflict. Vanuit de belangen van de twee (of meer) partijen en inzicht in het conflict zelf kunnen zij dan toewerken naar een volwaardig protocol waar iedereen kan achter staan. Wie kan dan als bemiddelaar optreden? Niet eender wie, zo betoogde Steyaert. Een gedegen multidisciplinaire opleiding én blijvende bijscholing is nodig. De bemiddelaar moet bovendien volledig onpartijdig en onafhankelijk zijn, juiste juridische informatie geven en een evenwicht tussen alle partijen behouden. Alleen zo kan de oplossing voor alle partijen een meerwaarde zijn en gedragen blijven.

Bij de nabespreking in Diest bleken ook enkele buurtbemiddelaars in de zaal. Het werd een boeiende uitwisseling over theorie en praktijk. Er klonken hoopvolle verhalen hoe de inzet van bemiddelaars en het trachten naar elkaar toekomen tot duurzame oplossingen hebben geleid. Een pleidooi voor bedachtzame mildheid dus die in onze eigen omgevingen waar kan worden.